MT

Seat No.

2018 1100

MT - SANSKRIT COMPOSITE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - I
PAPER - VI

Time : 2 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 50**

प्रथमः विभागः - सुगमसंस्कृतम् ।

उ.१ अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५ तः ४) ४

१	मरीचिका 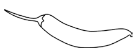	२		३		४	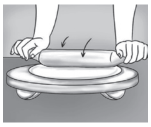	५	
	कटुः		स्मृतिशलाका		पायसम्		वेल्लयति		स्वेदकः

उ.१ आ) सङ्ख्याः अक्षरैः अङ्कैः वा लिखत । (३ तः २) २

१. एकषष्टिः - ६१ २. १८ - अष्टादश ।
३. ८८ - अष्टाशीतिः ।

उ.१ इ) स्तम्भमेलनं कुरुत । (५ तः ४) २

	अ	उत्तरम्
१.	पञ्चोन - दशवादनम्	०९:५५
२.	सपाद - पञ्चवादनम्	०५:१५
३.	सार्ध - अष्टवादनम्	०८:३०
४.	पादोन - नववादनम्	०८:४५
५.	सार्ध - द्वादशवादनम्	१२:३०

उ.१ ई) वासर - तालिकां पूरयत । (केऽपि २) २

प्रपरह्यः		परह्यः		ह्यः
मङ्गलवासरः	←	बुधवासरः	←	गुरुवासरः

	द्वितीयः विभागः - गद्यम् ।	
उ.२	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** आर्याम्बा रोदनम् आरभत **यतः शङ्करं नक्रेण गृहीतं दृष्ट्वा सा भीता जाता ।**	१
ख)	**कः कं वदति ।** **शङ्करः मातरं** वदति ।	१
ग)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** शङ्करः संन्यासदीक्षां गृहीत्वा **वैदिकधर्मस्य प्रचारार्थं** प्रस्थानम् अकरोत् ।	१
घ)	**वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** आर्याम्बा वैदिकधर्मस्य स्थापनार्थं प्रस्थानम् अकरोत् । - **असत्यम् ।**	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (३ तः २)**	
क)	**उच्चैः, नक्रेण, चेतसा ।**	१
ख)	**विशेषण-विशेष्य-मेलनं कुरुत ।** **विशेषणम्** — **उत्तरम्** विवशा — **माता** विशालम् — **जगत्**	१
ग)	**लकारं लिखत ।** नक्रात् त्रायस्व । - **लोट्लकारः ।**	१
उ.२	**आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (४ तः ३)**	
क)	**उचितं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।** १) पठनादिकं समाप्य शङ्करः **गृहं** प्रत्यागतवान् । २) **पञ्चमे** वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुम् उपागच्छत् ।	१
ख)	**पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** शङ्कराचार्यस्य जन्म **ख्रिस्ताब्दे अष्टमे शतके** अभवत् ।	१

ग) **वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यम् /असत्यम् इति लिखत ।** १

शङ्करः अतीव प्रज्ञावान् बालकः । - **सत्यम् ।**

घ) एषः गद्यांशः '**आदिशङ्कराचार्यः**' पाठात् उद्धृतः । १

२. **स्थानाधारेण शब्दपेटिकां पूरयत ।** २

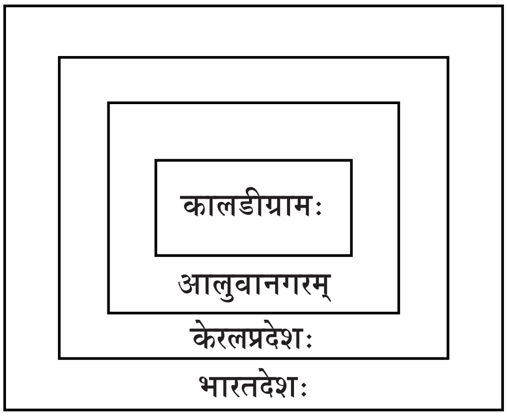

उ.२ इ) **गद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** ४

१. (On the stage, कीर्तनकार a person is singing कीर्तन (spiritual teaching through story telling), audience is engrossed in listening to it.)

कीर्तनकार - O गङ्गा, यमुना, गोदावरी, सरस्वती, नर्मदा, सिन्धु (Indus), कावेरी. May (you all) unite on the earth. The festival of गङ्गादशहरा commences on the tenth day of the waxing moon, in the month of ज्येष्ठ (according to Hindu calendar). The river should be worshipped on this festival. (Note : It is believed that the holy river गङ्गा descended from the heaven on the earth on this day. Thus, this day is celebrated as गङ्गावतरणम्)

Audience - Worshipping the river? Why we should worship the river?

कीर्तनकार - Indeed, the river gives (us) life. Therefore, On this occasion, people release lamps in the river to express gratitude. By lighting the small lamp in a leaf-bowl, people offer it to the river -water.

२. कीर्तनकारः - In this way, विश्वामित्र, pleasing both rivers went to the other bank. O listeners, In this way, rivers and people having gratified each other, expanded the culture. The river flows, The culture is developed and People are risen up (advanced) due to favour of the river. Farmers are happy, The earth is delighted. The earth is independent in terms of food grains (because of fertility) and bountiful. The river water is obstructed and controlled by bridges. The generator is placed here (and) the life is gleamed. O listeners, In this way, with the help of rivers itself, human life has prospered.

उ.२ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१) विश्वामित्र - नदी संवाद is one of the dialoguehymns found in third मण्डल of ऋग्वेद. Herein the sage विश्वामित्र worships river as a mother and pleases her with the assurance to take care of her and serve her. विश्वामित्र, reached the union of Bias and Sutlej river. Then he greeted the rivers with respect. He termed rivers as mother and requested them to become shallow. He requested them to moderate the flow.

२) विश्वामित्र - नदी संवाद is one of the dialoguehymns found in third मण्डल of ऋग्वेद. Herein the sage विश्वामित्र worships river as a mother and pleases her with the assurance to take care of her and serve her.
River water is a useful source. Since many years, rivers are helpful to the farmers in agriculture. Not only the fields but the earth is prospered due to rivers. River water was well-restored. Even the generator was placed for creating electricity, thus water illuminated lives of people. In this way human lives were flourished with the assistance of rivers.

तृतीयः विभागः - पद्यम् ।

उ.३ **अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (५ तः ४)**

क) **पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।** १

युवत्याः हस्तात् सुवर्णघटः पतितः ।

ख) **जालरेखाचित्रं पूरयत ।** १

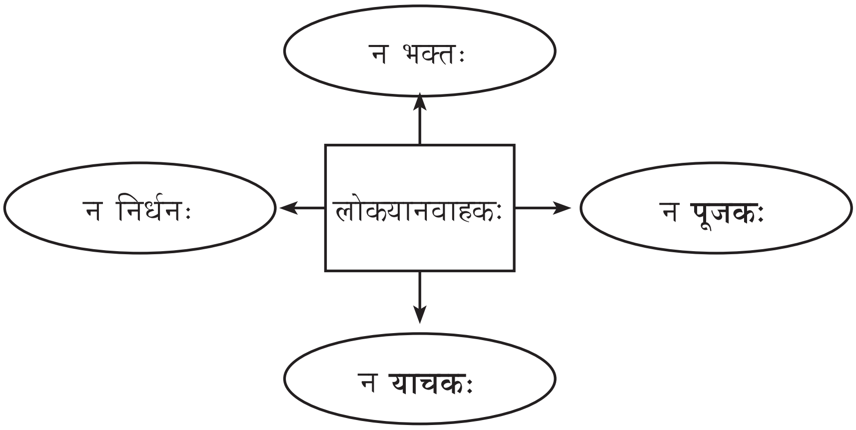

ग) **याचकः, भक्तः, निर्धनः, पूजकः, हेमघटः ।** १

घ) **सन्धिविग्रहं कुरुत ।** १
१) जलमाहरन्त्या - जलम् + **आहरन्त्या** ।
२) पूजको वा - **पूजकः** + वा ।

च) **लकारं लिखत ।** १
लोकयानवाहकः जनेभ्यः धनं याचते । - **लट्लकारः ।**

उ. ३ **आ) श्लोकौ शुद्धौ पूर्णौ च लिखत ।** ४
१. कं संजघान **कृष्णः का शीतलवाहिनी गङ्गा ।**
के दारपोषणरताः कं बलवन्तं न बाधते शीतम् ।।

२. वैद्यराज **नमस्तुभ्यं यमराजसहोदर ।**
यमस्तु हरति प्राणान् त्वं तु प्राणान् धनानि च ।।

उ. ३ **इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२ तः १)** २
१. Just as the sun alone lightens the entire world; similarly, humanity alone illuminates all धर्मs.

२. In the world, when a man would behave (with others) equally, following the principle of similarity of the soul then humanity would take place.

उ.३ **ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२ तः १)** २

१. चित्रकाव्यम् is an image poetry. Such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure.

वैद्यराज नमस्तुभ्यम् - This satire is the appropriate example of it. Here, a poet sarcastically offers his salutations to वैद्यराज, that means a person who practises medicine and treats sick pepole in return of money. However, the poet terms वैद्यराज, as a real brother of यम, who is the god assigned to the job of taking life force out of person.

The poet further explains वैद्यराज too does the same that ^{3}ece does. वैद्यराज along with the money takes even life of a person. This is intended for an incompetant doctor, who just takes money from people, without curing them.

२. चित्रकाव्यम् is an image poetry. such poems show the prodigious intellect of the poets as well as arouse amusement and pleasure.

'रामाभिषेके' is the best example of mecem^{3}eehetleea. In समस्यापूर्ती, last चरण is stated but it is often absurd. The poet's challenge is to create a meaningful poetry /श्लोक.

In this श्लोक, चरण 'ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः' is already given. The poet wisely composes remaining three चरणs to make meaningful श्लोक. The poet composes it as - at the time of राम's coronation, certain young lady having gold pot in her hand, went to bring water. While going, the gold pot was fallen from her hands. At that time, the sound that was generated is ठंठं ठठं ठं ठठ ठं ठठं ठः। Thus, he completes the समस्या.

चतुर्थः विभागः - लेखनकौशलम् ।

उ.४ **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (३ तः २)**

अ) **उपपदविभक्तेः उपयोगं कृत्वा वाक्यनिर्माणं कुरुत । (४ तः २)** २

१. गम् - गच्छ् → बालकः **विद्यालयं** गच्छति ।

२. दा - यच्छ् → जनकः **पुत्राय/ कन्यायै** उपहारं यच्छति ।

३. रुच् → **श्रीगणेशाय** मोदकाः रोचन्ते ।

४. कथ् → माता **बालकाय** कथां कथयति ।

आ) **अनुवादं कुरुत । (४ तः २)** २

१. भारतः मम देशः अस्ति ।

२. आकाशस्य वर्णः नीलः अस्ति ।

३. एतत् मम प्रियं पुस्तकम् ।

४. बालकाः जले क्रीडन्ति ।

इ) **अमरकोषात् समानार्थकं शब्दं योजयित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (४ तः २)** २

१. त्वं प्रजाहितदक्षः **राट् / पार्थिवः, क्ष्माभृत् / नृपः / भूपः / महीक्षित्** ।

२. **कुरङ्गः / वातायुः / हरिणः / अजिनयोनिः** वने वसति ।

३. सुदामा श्रीकृष्णस्य **वयस्य / स्निग्धः / सवयाः / सखा / सुहृत्** ।

४. **वृक्षः / महीरुहः / शाखी / विटपी / पादपः / तरुः** परोपकाराय फलति ।

पञ्चमः विभागः - भाषाभ्यासः ।

उ.५ अ) **पृथक्करणम् ।**

१. **नामानि सर्वनामानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

नाम	सर्वनाम
मात्रे, मखे, पन्नगः	तुभ्यम्, यः

२. **क्रियापदानि धातुसाधित-विशेषणानि च पृथक्कुरुत । (५ तः ४)** २

(वदन्, याचते, सृतः, अजायत, रन्तव्यः)

क्रियापदम्	धातुसाधित-विशेषणम्
याचते, अजायत	वदन्, सृतः, रन्तव्यः

उ.५ आ) **निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (४ तः २)**

१) **सङ्ख्या / क्रम / आवृत्तिवाचकस्य योग्यं पर्यायं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । (३ तः २)** २

१. तेन **त्रिवारं** प्रयोगः कृतः ।

२. **द्वितीये** भवने योगेशः निवसति ।

३. **चत्वारः** वेदाः वर्तन्ते ।

२)	**समासविग्रहानां समासनामभिः सह मेलनं कुरुत । (६ तः ४)**	२

	समासविग्रहाः	उत्तरम्
१.	जीर्णवस्त्रं धारयति इति ।	**उपपद - तत्पुरुषः समासः ।**
२.	भयेन आकुला ।	**तृतीया - तत्पुरुषः समासः ।**
३.	न आगतम् ।	**नञ् - तत्पुरुषः समासः ।**
४.	उचितम् अनुसृत्य ।	**अव्ययीभावः समासः ।**
५.	प्रजाहिते दक्षः ।	**सप्तमी - तत्पुरुषः समासः ।**
६.	गङ्गा नाम नदी ।	**कर्मधारयः समासः ।**

३) **समानार्थकं - विरुद्धार्थकं शब्दं लिखत । (४ तः २)** २

१. हेम - **कनकम् ।**　२. शब्दः - **नादः ।**

३. पुरतः × **पृष्ठतः ।**　४. दिनकृत् - **भानुः ।**

४) **योग्यं पर्यायं चिनुत । (३ तः २)** २

क. यमः प्राणान् हरति । - **कर्तृवाच्यम् ।**

ख. भवान् **स्वीकरोतु** ।

ग. विशालं **जगत्** एव तस्य गृहम् ।

****